

De Vlaamse conjunctuur in oktober 2012

Thierry Vergeynst

Studiedienst van de Vlaamse Regering

D/2012/3241/315

Inleiding

In de tweede helft van 2012 verslechterde de economische toestand gaandeweg, en dit in vele delen van de wereld. Er zijn niet veel tekenen van een spoedig en sterk herstel. De eurocrisis, de perikelen rond de Amerikaanse begrotingspolitiek en de nasleep van de bankencrisis in het algemeen, blijven een weerslag hebben op de wereldeconomie. De monetaire instanties proberen intussen een zo soepel mogelijk beleid te voeren, met een lage rente en soms minder conventionele maatregelen (zoals het opkopen van overheidsobligaties). Het feit dat het Internationaal Monetair fonds (IMF) in het conjunctuurrapport van oktober 2012 de prognoses neerwaarts bijstelt, is tekenend voor de huidige malaise.

2012 wordt ook voor Vlaanderen geen goed economisch jaar. De Vlaamse bbbp-groei stagneert en de conjunctuurcurven staan op een laag niveau. Het aantal faillissementen neemt toe. Ook het aantal werklozen stijgt opnieuw. Bovendien registreert de VDAB minder werkaanbiedingen. Ten slotte neemt ook het Vlaamse consumentenvertrouwen af.

1. Korte situering van de internationale conjunctuur

1.1. Eurozone

De eurocrisis nam in de loop van 2012 verder in omvang toe. Er waren niet alleen steeds meer vragen over de capaciteit van een aantal perifere eurolanden om structurele maatregelen door te voeren om hun staatsfinanciën en hun economie te saneren. Ook rees er twijfel over de slagkracht van de Europese Centrale Bank en de nieuwe stabiliteitsmechanismen. Sommigen uiten zelfs twijfels over het voortbestaan van de eurozone in zijn huidige vorm.

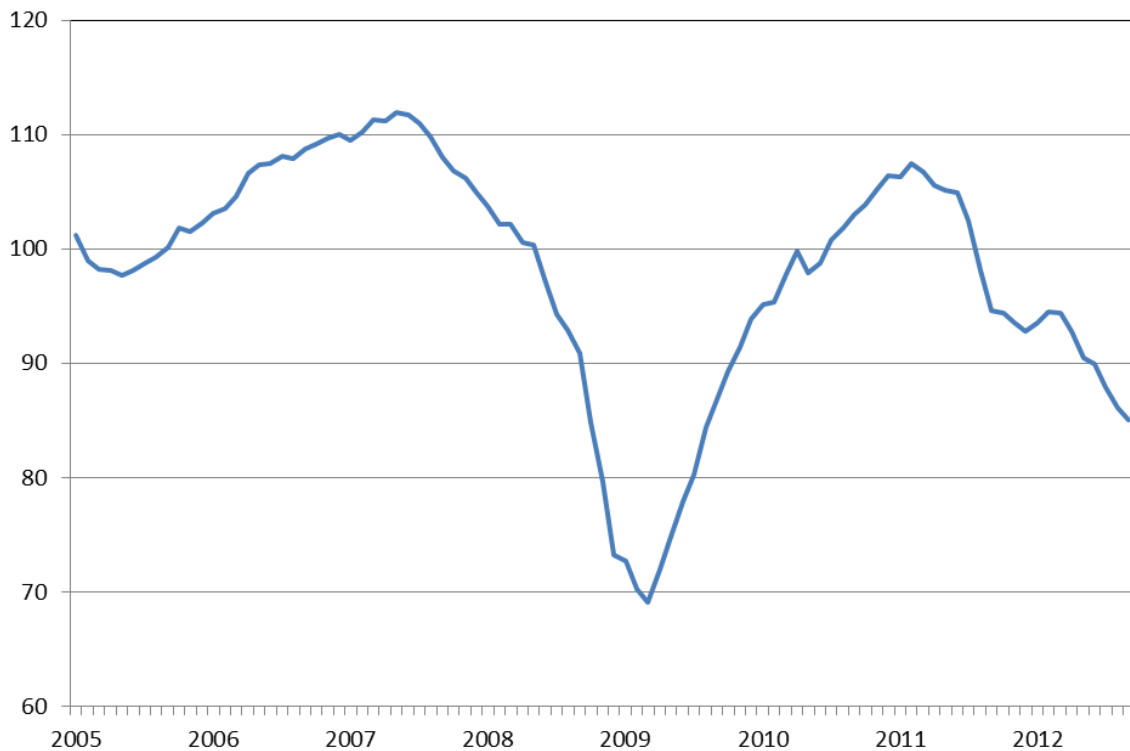
Het monetaire beleidsinstrumentarium wordt zo goed als het kan benut. Zo staat de Europese beleidsrente¹ ondertussen op een zeer laag niveau (0,75%). Zelfs minder conventionele maatregelen werden aangekondigd: onder 'Outright Monetary Transactions' zou de ECB overheidsobligaties van EMU-landen in moeilijkheden kunnen opkopen.

Conjunctuurindicatoren wijzen op de precare situatie. De Economic Sentiment Indicator (ESI) is een samenvattende maat voor het conjunctuurverloop bij producenten en consumenten (figuur 1). Sedert de lente van 2011 gaat de indicator in de eurozone vrijwel gestaag neerwaarts. Deze indicator daalde in september 2012 met 1,1 punt tot 85,0. Deze daling was voornamelijk het gevolg van het zwakkere vertrouwen in de diensten, de kleinhandel, de industrie en van de consumenten. Maar de bouw zorgde voor enig soelaas in september 2012.

¹ Interest rate on main refinancing operations.

Het bbp van de eurozone daalde in het tweede kwartaal van 2012 met 0,2% ten opzichte van het vorige. In het eerste kwartaal was er al een nulgroei (telkens seizoengezuiverde data). Deze zwakke prestatie is mede het gevolg van de achteruitgang van de consumptieve bestedingen (-0,2% in het tweede kwartaal) en de investeringen (-0,8%). Voornamelijk de industrie en de bouw deden het slecht in het tweede kwartaal van 2012. In de tertiaire sector was het beeld gemengd. Zo zorgden overheid en financiële instellingen voor een positieve groeibijdrage in het tweede kwartaal van 2012. Dat was niet het geval voor de zakelijke diensten en de sector van 'kunst, ontspanning en overige diensten'.

Figuur 1 Economic sentiment indicator, eurozone, januari 2005 – september 2012

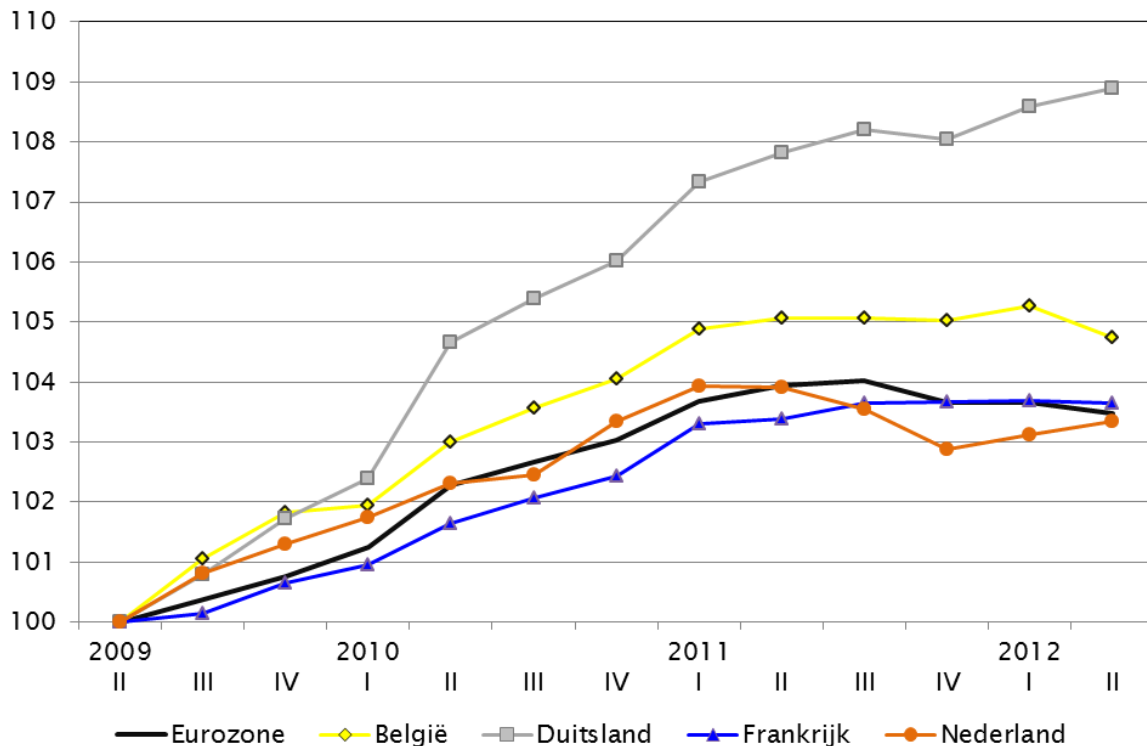

Bron: Europese Commissie.

Europees vergeleken stellen we vast dat bij de buurlanden vooral Duitsland zich heeft herpakt sinds het dieptepunt van de crisis in het tweede kwartaal van 2009 (figuur 2).

Waar het bbp van de eurozone in 2011 nog toenam met 1,4% reëel, voorzien zowel de OESO, het IMF als de Europese Commissie een recessie voor heel 2012 (gaande van 0,1% tot -0,4%, zie tabel 1). De verdere toekomst is afhankelijk van een slagkrachtig beleid van de monetaire en beleidsverantwoordelijken (aangepaste maatregelen voor problemlanden, werken aan overkoepelende monetaire toezichtmechanismen,...). Dat moet het vertrouwen aanwakkeren. Onder die voorwaarde zou de bbp-groei in 2013 uit de rode cijfers geraken.

Figuur 2 Evolutie van het bbp in kettingeuro's (indices, 2de kwartaal 2009 = 100), eurozone, België en de buurlanden, 2de kwartaal 2009 - 2de kwartaal 2012

Bron: Eurostat.

1.2. Verenigde Staten

De aanloop naar de presidentsverkiezingen bemoeilijkte een adequaat begrotingsbeleid in de VS (men spreekt van 'fiscal cliff' of begrotingsravijn). De FED doet er intussen alles aan om de economie te stimuleren. Zo is er het aankoopprogramma van hypotheek gerelateerde obligaties. Er is sprake van een zekere kredietversoepeling in de VS (maar niet voor residentieel vastgoed). Er zijn positieve tekenen dat de huizenmarkt stabiliseert, zij het op een laag niveau.

De prestaties van de Amerikaanse economie zijn iets beter dan in de eurozone. In het tweede kwartaal van 2012 groeide het bbp in de VS met 0,4% ten opzichte van het eerste kwartaal (seizoengezuiverde data). In het eerste kwartaal was er reeds sprake van een toename met 0,5%. Anders dan in de eurozone konden consumptie en investeringen positieve groeicijfers voorleggen (+0,4% en +1,1%), maar was de overheidsconsumptie negatief (-0,3%). Er zij opgemerkt dat de VS een negatieve handelsbalans heeft.

De vooruitzichten gaan ervan uit dat de patstelling rond het begrotingsbeleid binnenkort doorbroken zal worden. In dat geval zou de Amerikaanse economie na een groei van 2,0 à 2,4% in 2012, een groeitempo kunnen halen van 2,1 à 2,6% in 2013 (tabel 1).

1.3. Japan

De Tsunami van 2011 noodzaakt herstelwerkzaamheden en investeringen in de heropbouw van de infrastructuur. Dat is maar tijdig en heeft enkel in 2012 effect omwille van het 'broken window' paradox². Net als in de eurozone of de VS voerde ook de Japanse centrale bank een beleid van monetaire versoepeling, namelijk via een aankoopprogramma van Japanse overheidsobligaties.

In het tweede kwartaal van 2012 groeide het Japanse bbp met 0,3% ten opzichte van het eerste (seizoengezuiverd). In het eerste kwartaal was de toename nog sterker (+1,3%). De investeringen waren de sterkste groeipost in het tweede kwartaal (+1,5%).

Op jaarbasis zou het Japanse bbp, na een daling met 0,8% in 2011, een groeicijfer vertonen van circa 2% in 2012. De groei zou afzakken in 2013, maar nog steeds positief blijven (tabel 1).

1.4. China en India

De Chinese economie kent een lichte afkoeling in 2012 (groeicijfer in de buurt van 8%) omwille van een teruglopende export en een zwakke binnenlandse vraag. Maar het bbp zou opnieuw forser aantrekken in 2013 (tabel 1), hoewel de groei niet meer met twee cijfers zal geschreven worden. De goedkeuring van een reeks infrastructuurprojecten is daar een belangrijke reden voor. Ook India kende een zwakkere groei in 2012; het ondernemersvertrouwen zwakte af, de investeringen bleven uit en het tekort op de lopende rekening nam er toe. Het aantrekkende ondernemersvertrouwen en een gunstiger externe positie zullen de groei voor 2012 in de buurt van 6,0 à 7,8% brengen.

Tabel 1 Reële groei van het bbp (in %). Realisaties en vooruitzichten - België in internationaal perspectief

Land	Realisaties 2011	Vooruitzichten 2012			Vooruitzichten 2013		
		OESO	IMF	Europese Commissie	OESO	IMF	Europese Commissie
België	1,8	0,4	0,0	0,0	1,3	0,3	1,2
Nederland	1,1	-0,6	-0,5	-0,9	0,7	0,4	0,7
Duitsland	3,1	1,2	0,9	0,7	2,0	0,9	1,7
Frankrijk	1,7	0,6	0,1	0,5	1,2	0,4	1,3
Eurozone	1,4	-0,1	-0,4	-0,3	0,9	0,2	1,0
VK	0,8	0,5	-0,4	0,5	1,9	1,1	1,7
VSA	1,8	2,4	2,2	2,0	2,6	2,1	2,1
Japan	-0,8	2,0	2,2	1,9	1,5	1,2	1,7
China	9,2	8,2	7,8	n.b.	9,3	8,2	n.b.
India	6,8	7,3	4,9	n.b.	7,8	6,0	n.b.

Bron: Europese Commissie, 2012; International Monetary Fund, 2012; Organisation de Coopération et de Développement Economiques, 2012.

² Dat wil zeggen dat weliswaar uitgaven noodzakelijk zijn voor het herstel van de infrastructuur; maar in het hypothetische geval zonder ramp hadden deze uitgaven ook elders, in andere sectoren kunnen gebeuren.

2. Vlaanderen

Bij de bespreking van de Vlaamse conjunctuur komen de volgende indicatoren aan bod:

- 'productie' (globale conjunctuurcurven, activiteitsindicatoren);
- 'bestellingen en uitvoer' (binnenlandse vraag, uitvoer);
- 'investerings' (voorraadpeil, vraagvooruitzichten, capaciteitsbezetting, investeringsvooruitzichten);
- 'loop van de bedrijven' (oprichtingen, stopzettingen, faillissementen);
- 'de consument' (consumentenvertrouwen en deelindicatoren);
- 'arbeidsmarkt' (uitzendarbeid, vacatures, aantal werkzoekenden, werkgelegenheidsvooruitzichten).

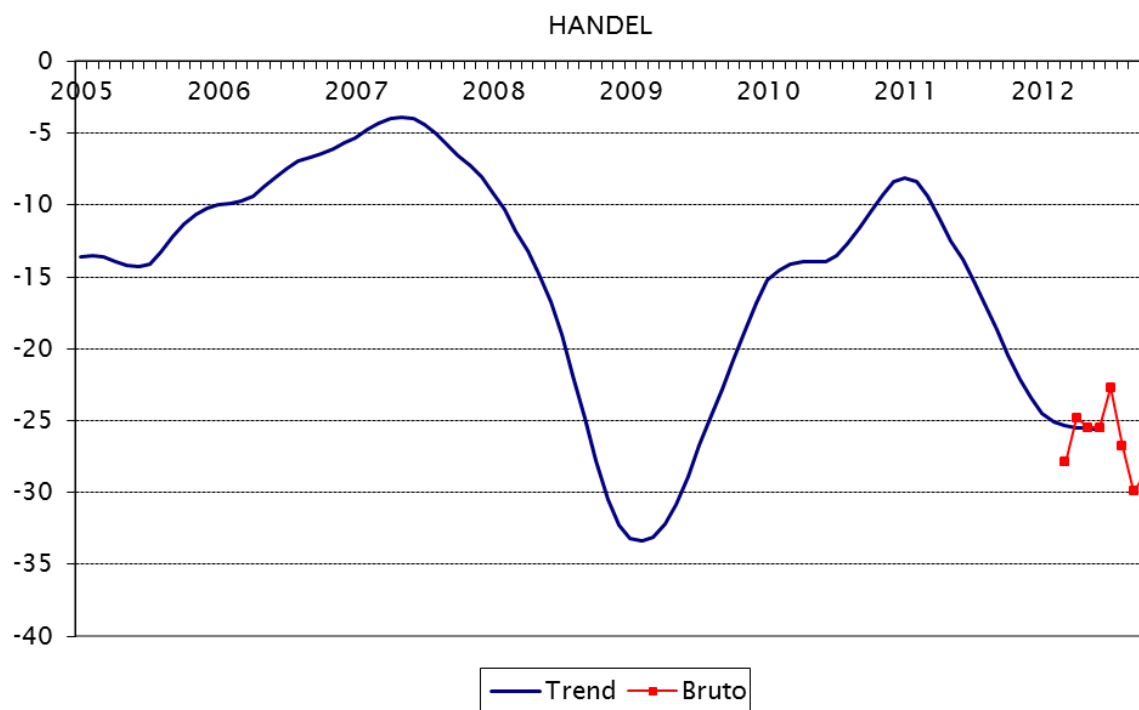
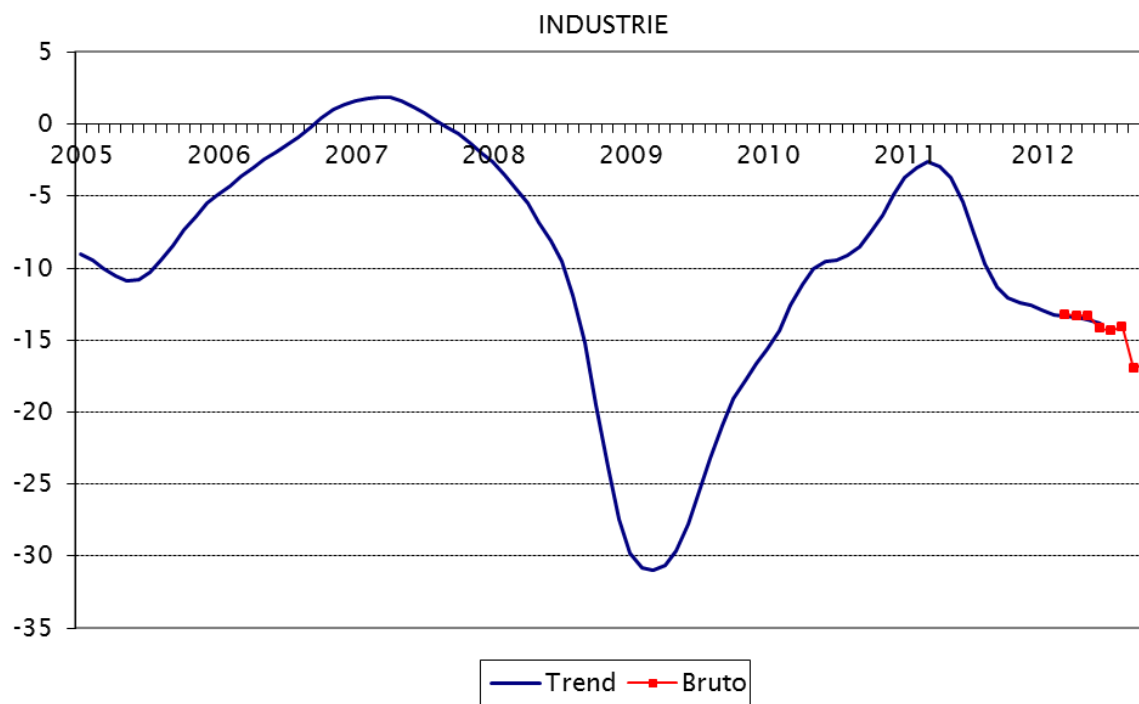
2.1. Productie

De Vlaamse economie wist zich relatief goed te herpakken na de recessie van 2009. Het open karakter van onze economie zorgde ervoor dat de Vlaamse industrie kon profiteren van de opleving in 2010. Het bbp nam in 2010 in reële termen met 2,0% toe. Het herstel was vooral merkbaar in de bedrijfstakken die uitrustingsgoederen en intermediaire goederen produceren en in de handel en horeca. Ook in 2011 kon nog een redelijk groeicijfer voorgelegd worden (+2,0%). Maar in 2012 verslechterde de conjunctuur zienderogen, niet enkel in onze regio, maar ook op wereldvlak. De eurocrisis zorgde immers voor wantrouwen, wat nefast is voor consumptie en investeringen. In 2012 zou de Vlaamse economie volgens HERMREG stabiliseren (-0,1%). Nog volgens die bron zou de groei aantrekken in 2013 maar niet zo sterk (+0,8%).

De Vlaamse conjunctuurcurven ogen in het derde kwartaal van 2012 niet goed (figuur 3). De Vlaamse economie kon zich nochtans vrij goed herpakken van de crisis van 2009. Maar in het voorjaar van 2011 piekten de vertrouwensindicatoren bij de Vlaamse ondernemers. De problemen met de schuldpositie van een aantal Europese landen zorgden sindsdien opnieuw voor een verlies aan vertrouwen in de economie. De recentste brutowaarden van de Vlaamse industrie leken in de zomermaanden te stabiliseren, maar de brutowaarde voor september 2012 is opnieuw slechter. De trend is nog steeds dalende, zij het minder sterk dan een jaar eerder. De zwakke conjunctuur in de industrie gaat hand in hand met een afnemend productietempo. Maar recent zijn er signalen dat de daling gestopt is.

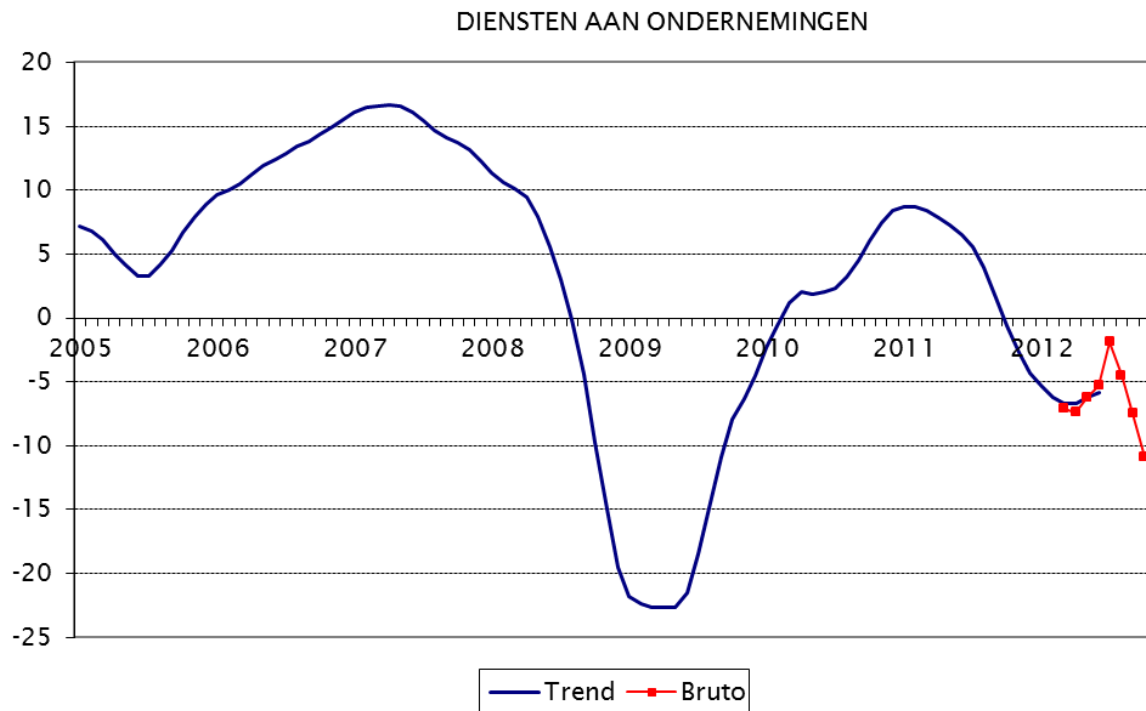
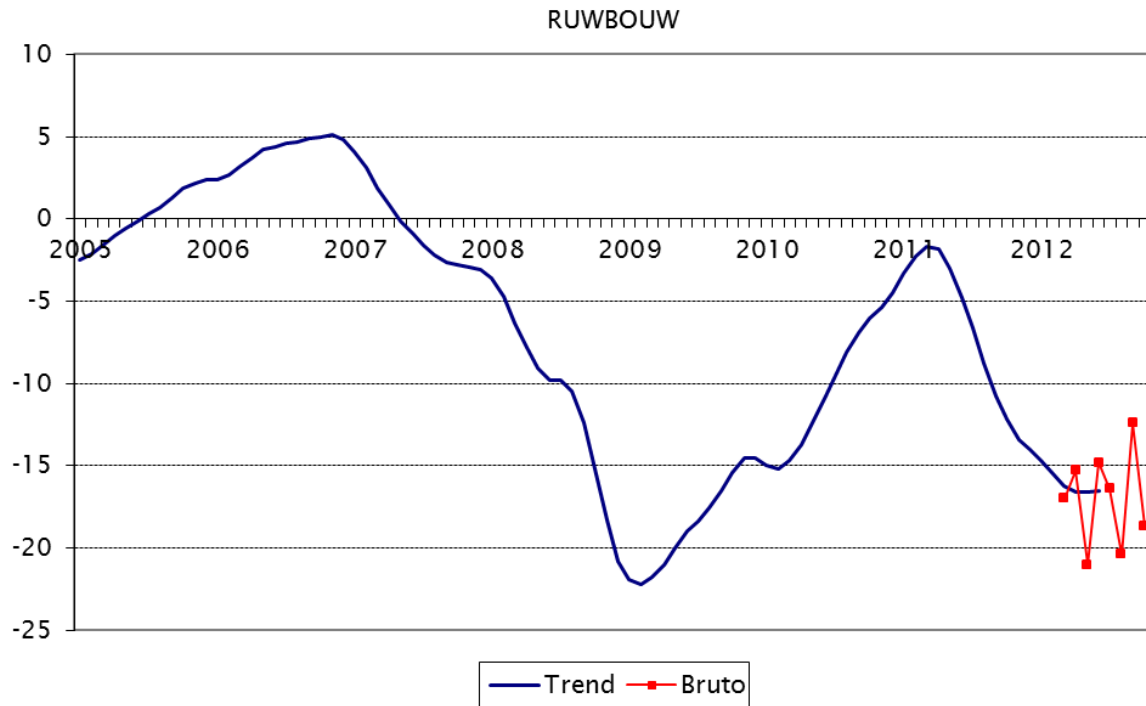
De conjuncturele positie van de handel is evenzeer zwak. Toch is de trend er momenteel neutraal. Het is de vraag of dit kan aangehouden worden gezien de slechtere recente brutowaarden in de handel voor augustus en september 2012. Dit beeld is grosso modo analoog voor de bouwsector, zij het dat de recentere brutowaarden er minder negatief ogen. Het peil van de conjunctuurcurve voor de diensten aan bedrijven veert wat op. Het is afwachten of dat de voorbode is van een ommekeer van de conjunctuur, want de twee recentste brutowaarden zijn minder goed.

Figuur 3a Vlaamse Conjunctuurcurven voor de industrie en handel, januari 2005 – oktober 2012

Bron: NBB.

Figuur 3b Vlaamse Conjunctuurcurven voor de ruwbouw en diensten aan ondernemingen, januari 2005 - oktober 2012

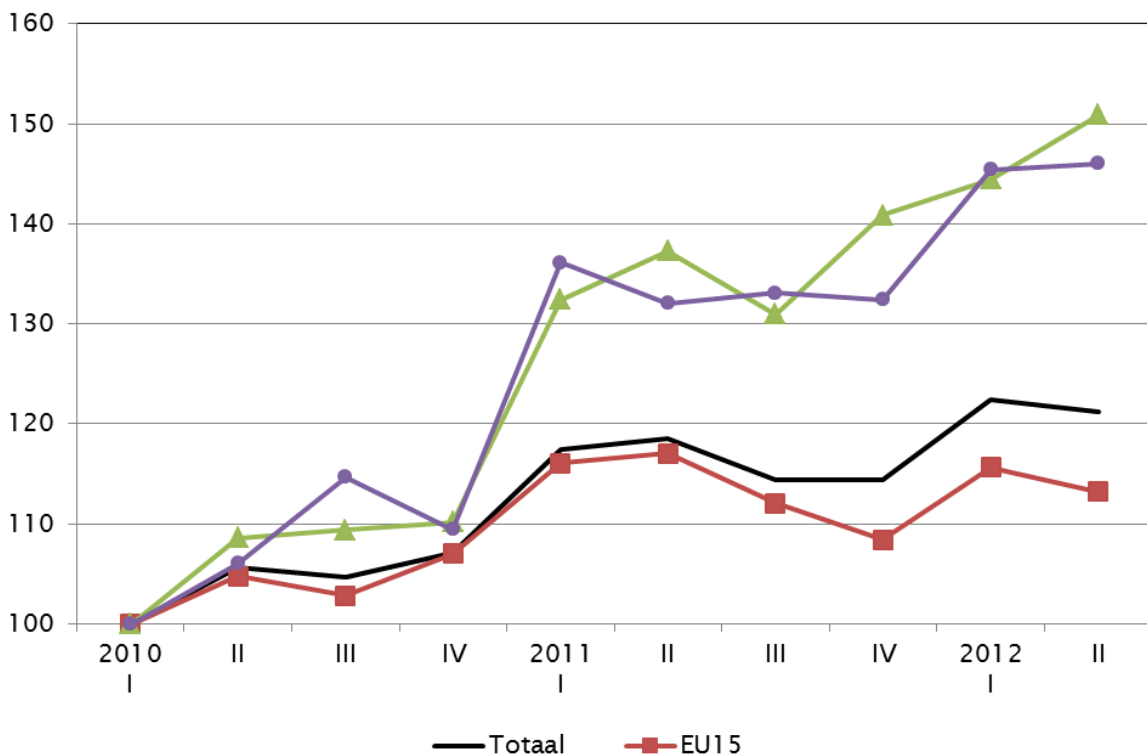
Bron: NBB.

2.2. Binnen- en buitenlandse vraag

De indicatoren met betrekking tot de binnenlandse vraag geven een zwak beeld: de binnenlandse bestellingen in de industrie bevinden zich op een relatief laag niveau zonder uitzicht op beterschap. Met de bestellingen in de handel is het niet anders. Ook de orderboekjes in de ruwbouw zijn niet goed gevuld. De marktvraag bij de diensten aan bedrijven ten slotte is eveneens zwak. Maar de trend begint lichtjes te keren onder invloed van betere brutowaarden.

Ook de buitenlandse vraag loopt terug: de buitenlandse orderpositie bevindt zich momenteel op een laag niveau. De wat minder goede brutowaarden voor juli, augustus en september hebben tot gevolg dat het dalingstempo van de curve recent weer wat versnelt. De exportgroei verzwakte vanaf 2011 stelselmatig (op jaarbasis). Volgens het communautaire concept lag de exportgroei in het tweede kwartaal van 2012 2,3% hoger dan een jaar eerder. Dat stijgingspercentage zwakte de laatste vijf kwartalen stelselmatig af. De Vlaamse uitvoer naar de oude EU15-landen groeit zwakker dan naar andere, opkomende handelsblokken (zie figuur 4).

Figuur 4 Evolutie van de Vlaamse goederenuitvoer (indices, 2010 1ste kwartaal = 100), totaal en naar EU15, BRIC en N11, eerste kwartaal 2010 - tweede kwartaal 2012

Bron: NBB.

2.3. Investerings van de bedrijven

De beslissing om te investeren is afhankelijk van het huidige voorraadpeil, de bezettingsgraad van het productievermogen en de vraagvooruitzichten.

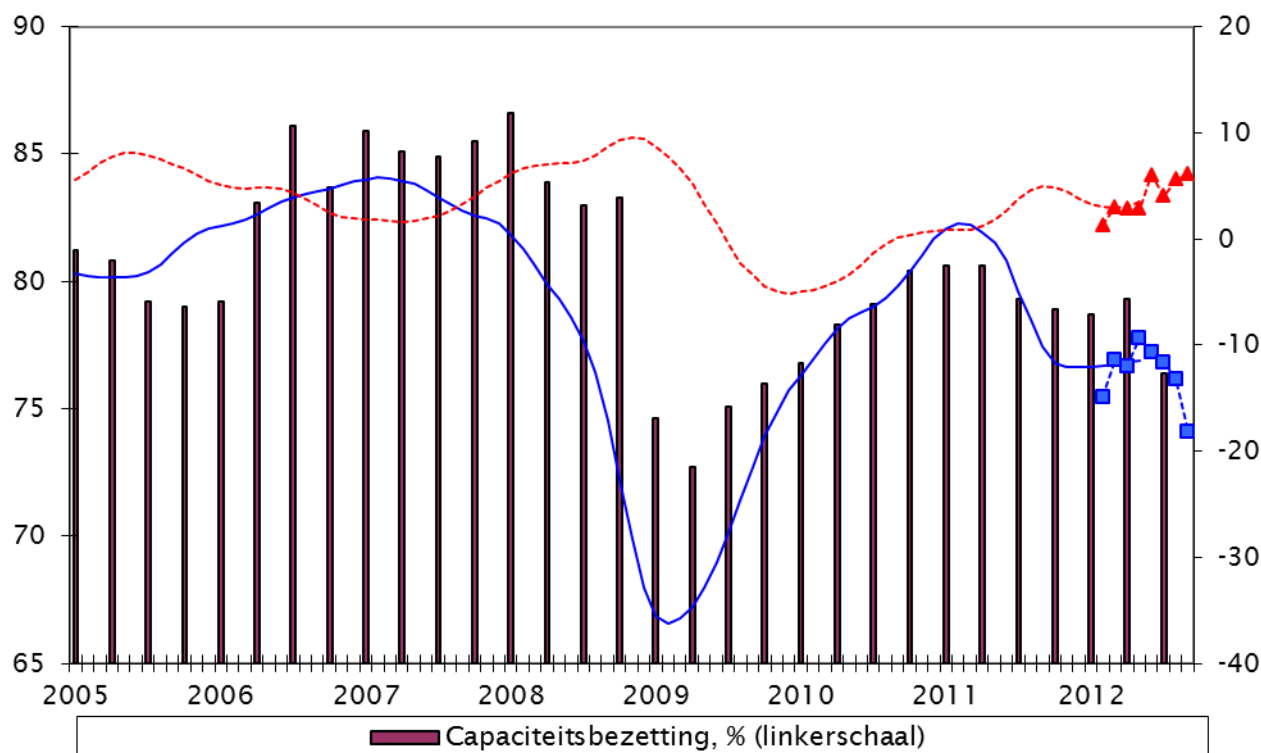
Het voorraadpeil stijgt sinds begin 2012. Dat is niet onbelangrijk omdat de tanende vraag naar producten ervoor kan zorgen dat er steeds meer voorraden onverkocht geraken. Bij de aanvang van het derde kwartaal van 2012 bedroeg de bezetting van het productieapparaat van de Vlaamse industrie (exclusief voeding) 76,4% van het productievermogen. Dat is

duidelijk minder goed dan de voorbije kwartalen. We moeten reeds teruggaan tot het vierde kwartaal van 2009 om een lagere waarde te vinden. De vraagvooruitzichten ten slotte staan eveneens op een laag niveau, dit zowel in de industrie, de handel, de ruwbouw en de diensten aan bedrijven. De omgevingsfactoren om te investeren zijn dus niet zo goed.

De halfjaarlijkse investeringsenquête van de NBB was begin 2012 optimistisch. Volgens deze enquête in het voorjaar van 2012 zouden de investeringen van de (Belgische) industriële bedrijven in 2012 zelfs met 16,8% toenemen. Dat is relatief hoog in historisch perspectief.

Figuur 5 Determinanten van het investeringsproces in het Vlaamse Gewest, januari 2005 – september 2012

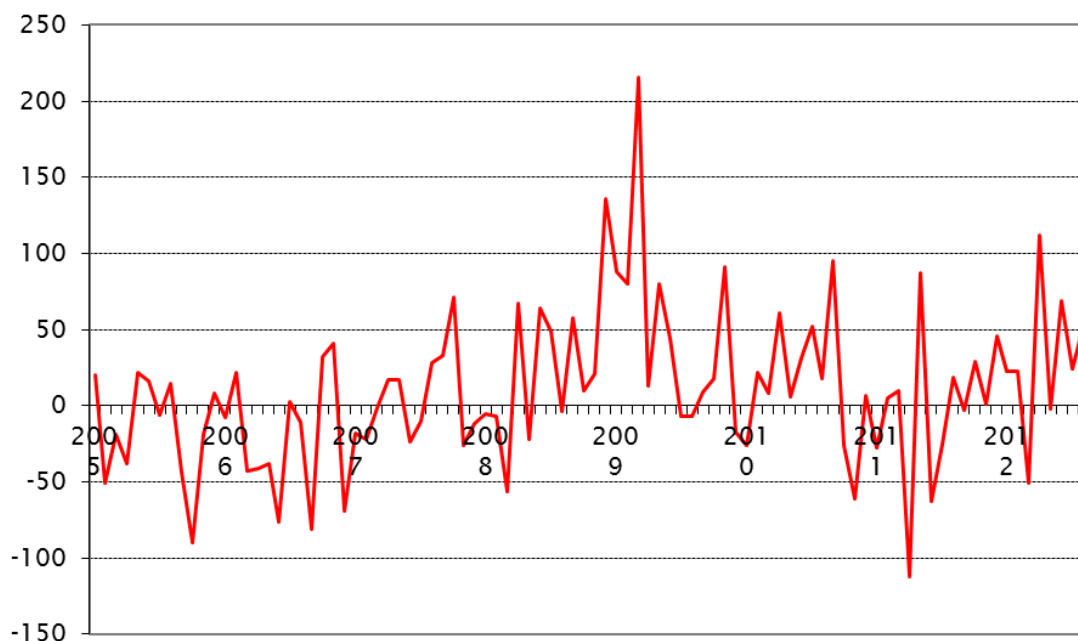
Bron: NBB.

2.4. Oprichtingen, stopzettingen en faillissementen van bedrijven

De minder goede conjunctuur weerspiegelt zich in een stijging van het aantal faillissementen: +8,0% tijdens de eerste acht maanden van 2012 in vergelijking met een jaar eerder. In heel 2011 was er nog een daling (-0,7%). Toen verloren circa 8.300 mensen hun job als gevolg van een faling, 2,1% minder dan in 2010. Ook zijn er meer stopzettingen. Over de periode januari – juli 2012 waren er jaar-op-jaar 5,9% meer.

Ten slotte zijn er ook minder oprichtingen, althans volgens Graydon (-9,7% tijdens de eerste acht maanden van 2012, jaar-op-jaar). Dit is vooral het geval voor de firma's. Bij de eenmanszaken is er een status quo. Andere bronnen (Verrijkte Kruispuntbank Ondernemingen) geven andere signalen.

Figuur 6 Toename van het aantal faillissementen (jaar-op-jaar), januari 2005 - augustus 2012

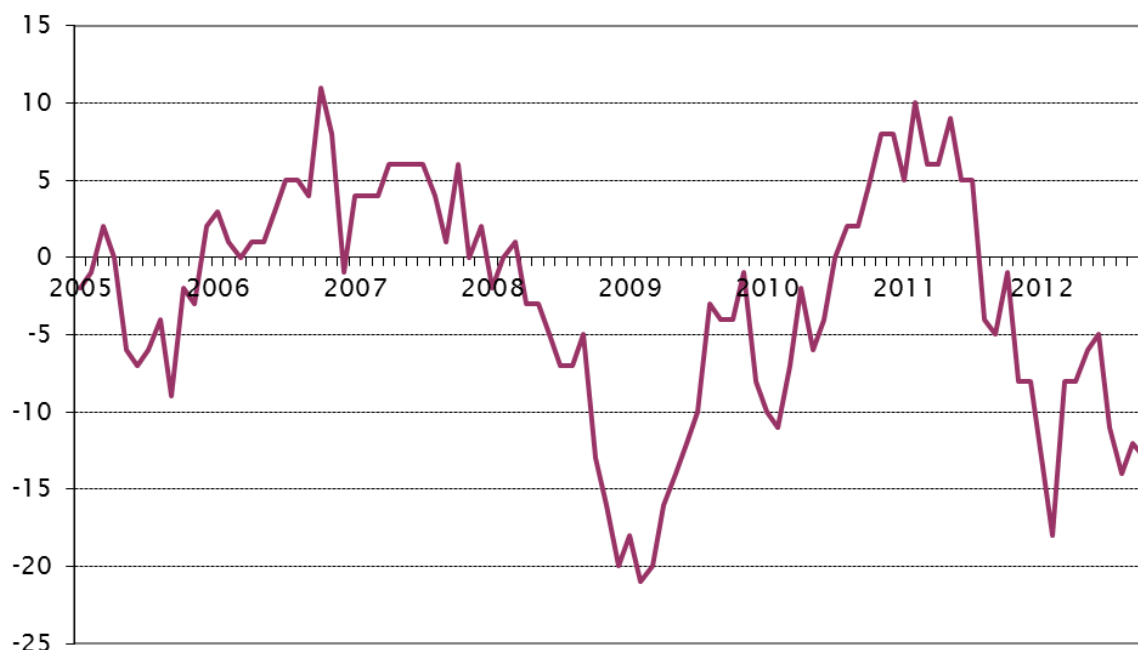

Bron: Graydon.

2.5. De consument

Het Vlaamse consumentenvertrouwen herstelde in de lente van 2012, maar in de zomermaanden volgde opnieuw een verslechtering. In oktober 2012 bevond het consumentenvertrouwen zich op een vrij laag niveau. Deze evolutie wordt in belangrijke mate bepaald door de opinie van de Vlaamse consumenten over de economische toestand. De Vlamingen zijn eveneens pessimistisch over hun spaarvermogen. Dat is wat minder het geval voor hun financiële situatie.

Figuur 7 Vlaamse consumentenvertrouwen, januari 2005 - oktober 2012

Bron: NBB.

2.6. Arbeidsmarkt

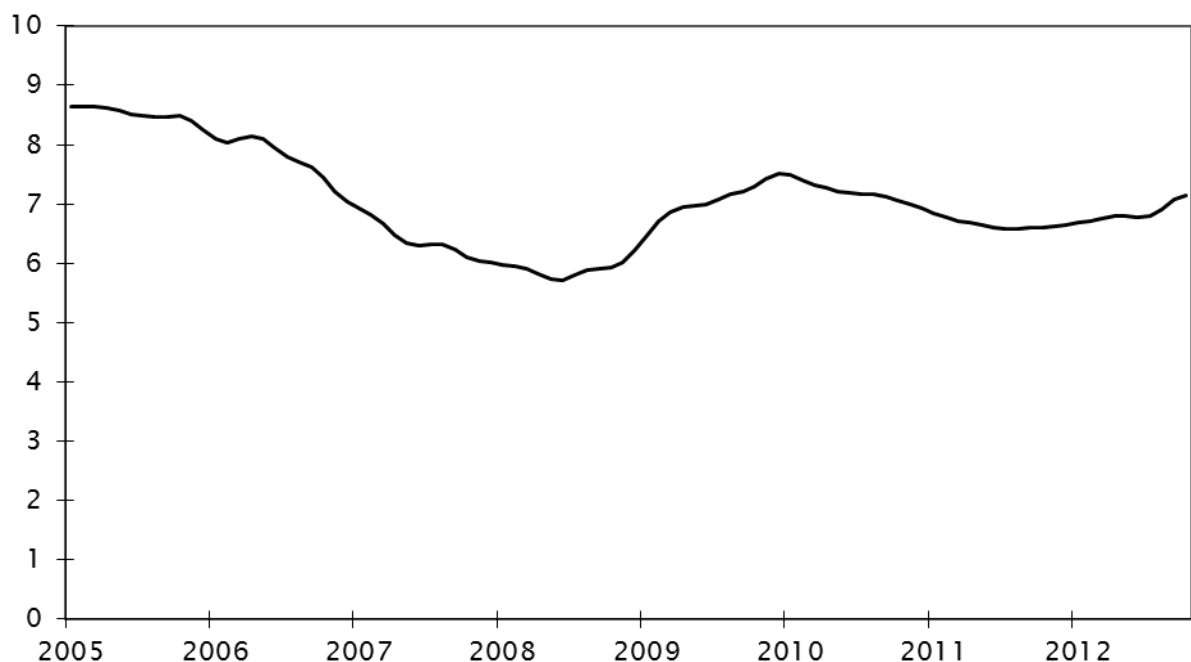
Eind september 2012 zijn er in Vlaanderen 216.222 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) of 8% meer dan een jaar geleden. De tragere uitschrijving van de startende uitzendkrachten sinds begin dit jaar maakt een vergelijking in de tijd echter moeilijk. De zwakkere economische conjunctuur tekent zich vooral af in de stijgende conjunctuurgevoelige jeugdwerkloosheid (+15,6%) en de toenemende kortdurende werkloosheid (+11,7%). Ook het aantal mannelijke NWWZ (+12%) en de allochtone werkzoekenden (+11,6%) groeit stevig aan. Werkzoekende 50-plussers laten echter opnieuw een daling met -1,3% noteren, evenals de arbeidsgehandicapte werkzoekenden (-8,9%). Bij deze laatste groep speelt een gewijzigde vergelijkingsbasis: september 2012 met een striktere definitie wordt vergeleken met september 2011 toen de bredere definitie van de overgangperiode gold. Uit de conjunctuurenquête bij de consumenten blijkt bovendien dat steeds meer Vlamingen de werkloosheid zien stijgen de volgende twaalf maanden.

De VDAB ontving 21.244 werkaanbiedingen in september 2012. Dat zijn er 5.908 of 21,8% minder dan een jaar geleden. Tijdens de voorbije 12 maanden heeft de VDAB 271.427 vacatures ontvangen; dat zijn er 10,8% minder dan in dezelfde periode een jaar eerder. Het aantal ontvangen vacatures over 12 maanden blijft verder verminderen. Het aantal vacatures voor laaggeschoolden zonder studievereisten kent de grootste krimp (-15,4%). De daling is minder groot bij de vraag naar hooggeschoolden (-3,5%).

Ook met de uitzendactiviteit gaat het minder goed: vanaf de tweede jaarhelft 2011 dalen de groeicijfers van de uitzendkrachten kwartaal na kwartaal en ook in het tweede trimester van 2012 verminderen de gepresteerde uitzenduren met -1,5% in vergelijking met het eerste kwartaal van 2012.

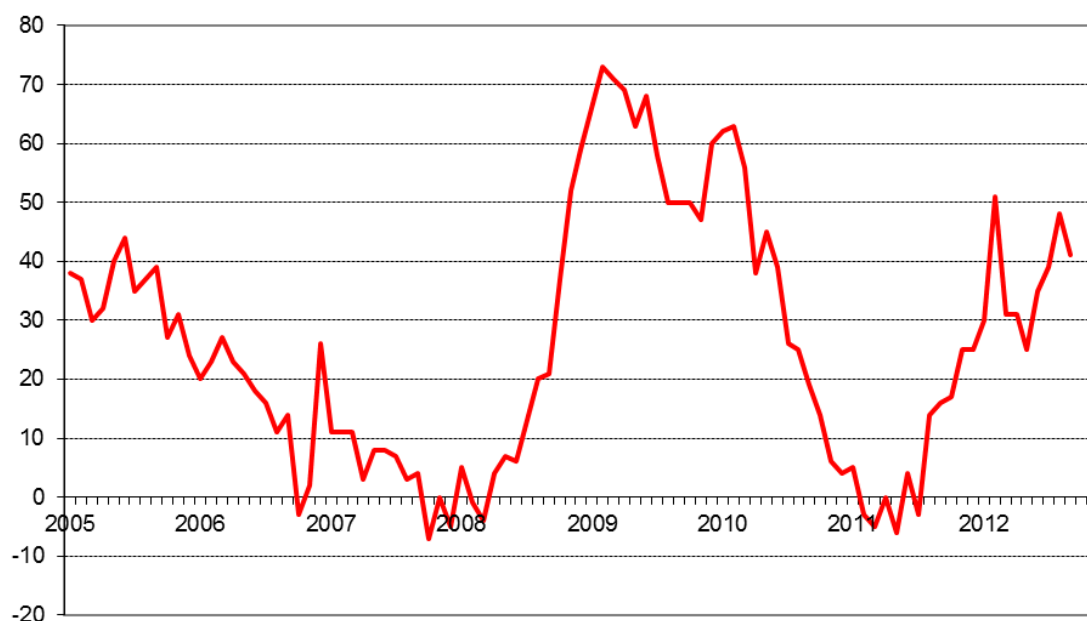
De Vlaamse bedrijfsleiders zijn ten slotte minder optimistisch in hun werkgelegenheidsvooruitzichten dan een jaar eerder. Dit is vooral opvallend in de handel en de ruwbouw.

Figuur 8 Seizoengezuiverde werkloosheidsgraad, januari 2005 – oktober 2012, in %

Bron: VDAB, bewerking SVR.

Figuur 9 Vooruitzichten van de Vlaamse consumenten voor de werkloosheid, januari 2005 – september 2012

Bron: NBB.

Uitleiding

Het beeld van de conjunctuur dat hierboven is beschreven, is een momentopname op basis van gegevens die beschikbaar zijn tot september 2012. Omwille van het volatiele karakter van de conjunctuur volgt de Studiedienst van de Vlaamse Regering de situatie maandelijks op. De meest recente informatie over de productiezijde, de bestellingen en uitvoer, investeringen, loop van de bedrijven, de arbeidsmarkt en de consument in Vlaanderen vindt u op de homepage van de SVR-website: http://be.sitestat.com/mvg/svr-ext/s?SVR-BBP&ns_type=clickout&ns_url=http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingen/ieuwtjes/economie/bijlagen/conjcernindicatoren/SVR-BBP.xls

Bibliografie

Europese Commissie (2012). *Spring 2012 Forecast*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

International Monetary Fund (2012). *World Economic Outlook. October 2012. Coping with high debt and sluggish growth*. Washington DC: International Monetary Fund, Publication Services.

Organisation de Cooperation et de Développement Economiques (2012). *Perspectives économiques de l'OCDE. Mai 2002*. Paris: Editions OCDE.

Afkortingen

ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

BRIC: Brazilië, Rusland, Indië en China

ECB: Europese Centrale Bank

EMU: Economische en Monetaire Unie

FPB: Federaal Planbureau

HERMREG: Harmonised Econometric Research for Modeling REGions

IMF: Internationaal Monetair Fonds

INR: Instituut voor de Nationale Rekeningen

NBB: Nationale Bank van België

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

PIGS: Portugal, Ierland, Griekenland en Spanje

SVR: Studiedienst van de Vlaamse Regering

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding